

Den observanta

Fritänkaren

Nr. 142 December 2005

Fjortonde årgångens första nummer

Innehåll :

Årets bok	2
Två stora kvinnoromaner	2
Shakespearedebatten, del 75 : <i>John Bede går vidare</i>	4
Maurice Ravels skandaler och katastrofer	4
Filmer (bl.a. Scorseses film om Bob Dylan)	6
Ahasverus minnen, del 53 : <i>Goethe</i>	7
Vems är skulden? – <i>Tarzan kommenterar naturkatastroferna</i>	9
Kalender, december 2005	10
Den besynnerliga bombresan, del 16 : <i>Fullträffar i Rom</i>	10
Dröjsmålsresan, del 6 : <i>Bulgariskt avsked</i>	12
Jubileumsresan, del 1 : <i>Kalabaliken på Landvetter</i>	13
Lycklig resa med komplikationer, del 3: <i>Expeditionen börjar.</i>	16
Regnflykten, del 13 : <i>Livet i Leh.</i>	17
Länstolsresan, del 20: <i>Bodhgayas välsignelser och förbannelser</i>	18
Fritänkaren och framtiden	20

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 6.12.2005

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - **Letnany 163**

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adresser: <http://hem.fyristorg.com/aurelio>

www.fritenkaren.se

e-post-adress : lanciai@hem.utfors.se

WSN 1652-0122

Årets bok

Den är viktig att framhålla för sin unika historia som publikation, då den inte alls är en bok i vanlig mening men ändå har spritts med vulkanisk kraft och med större effektivitet än en vanlig bestseller och redan har haft oöverskådlig politisk betydelse, då den definitivt satt en lavin i rörelse vars fortsatta utveckling måste påverka hela världen. Boken i fråga är "*Nine Commentaries to the Chinese Communist Party*" och har ursprungligen kommit till som bara en e-bok. Den har alltså från början bara spritts genom Internet genom att vem som helst med tillgång till nätet kunnat ladda ner den, skriva ut den eller läsa den på vilken vanlig dator som helst. Som direkt följd av dess publikation och spridning har fram till den 19 oktober 5 miljoner kineser lämnat Kinas kommunistparti eller en trettondel av hela partiboken, (den 2 december 6 miljoner). Takten av kinesiska partimedlemmar som överger Maoismen är alltså mer än 15,000 om dagen, om man räknar från e-bokens utkomst och fördelar siffran jämnt över de 300 dagarna sedan dess, och det har bara börjat. Redan sprids boken genom CD-skivor, då vem som helst kan bränna sådana direkt från nätet och denna informationsspridning lika litet kan hejdas som någon naturkatastrof, hur de kinesiska poliserna än försöker infiltrera Internet-caféer med att civilklädda uppträda som surfare.

Här är alltså en epokgörande bok som redan spridits i okartläggningsbara mångmiljon-upplagor utan att ens vara tillgänglig i bokform ännu. Som bok skulle den omfatta 400-500 sidor, ungefär som en Dan Brown-roman, och den kommer säkert i bokform, men den har som sagt redan börjat ha världshistorisk betydelse bara som fil på nätet. Dess enorma framgång och spridning utan att vara tryckt torde bli en tankeställare för bokförlag som mest ägnat sig åt att refusera.

Två stora kvinnoromaner

1930-talet hade ett antal stora kvinnliga författare att uppvisa med viktiga milstolpar i litteraturhistorien att lämna efter sig, såsom Margaret Mitchells "Borta med vinden" och Pearl Buck med sina talrika högintressanta romaner om Kina. Men som de två mest framstående ter sig dock Daphne du Maurier och Karen Blixen, som liksom de ovanstående båda slog igenom på 30-talet. Alla Daphne du Mauriers romaner är läsvärda, men hennes största framgång och bästa roman är alltså utan tvekan "*Rebecca*" från 1938, som ingen mindre än Alfred Hitchcock fick regissera till film, vilken blev den enda av hans filmer han någonsin fick en Oscar för. Laurence Oliviers, Joan Fontaines och George Sanders insatser bidrog till att göra den filmen till ett oförglömligt mästerverk.

Romanen är tydligt påverkad av Charlotte Brontës "*Jane Eyre*" med dess skelett i garderoben, sin integritetsfulla hjältinna, Rochester och Maximilian de Winter är tydligt släkt med varandra, och båda har samma stämningsmättade atmosfär med furstliga fester och hög känslighet. Emellertid märks det att "*Rebecca*" är hundra år modernare.

Det är ett genidrag av författarinnan att romanens jag aldrig avslöjas. Hon berättar helt troskyldigt och subjektivt sina upplevelser av sitt förunderliga öde som gift med en romantisk och lynnig man som inte kan bli av med sin förra avlidna hustru, som fastän hon är död med överväldigande verkan dominerar hela romanen. Det är hon som är Rebecka. Den nya namnlösa hustrun får en svår dust med henne och drar hela tiden det kortare strået även fast hon hela tiden vinner nya ronder över den avlidna. Den storartade festscenen i mitten av romanen leder omedelbart in i krisen med ständigt nya överraskningar som tornar upp sig mot

det halsbrytande slutet, den största överraskningen av alla, som ingen kunnat förutse, som lämnar den avlidna Rebecka som triumferande skadeglad segrare.

Men romanens intressantaste element är dess ytterst vakna psykologi. Hjältinnan pejar suveränt sina medspelares stämningar, uppsnappar förstulna blickar och plötsliga sinnesförändringar som avslöjar allt och förmedlar allt genom en utsökt känslighet. Därmed måste romanen anses höra till 1900-talets bästa.

Karen Blixen skrev bara en enda roman som intar en lika unik särställning i hennes produktion som den självbiografiska ”Den afrikanska farmen” (*”Out of Africa”*, filmatiserad med Meryl Streep, Robert Redford och Klaus Maria Brandauer som hennes vedervärdige svenske make och småkusin) i sin utsökta återgivning av ett svunnet brittiskt kolonialafrika, då den historiska romanen ”Vedergällningens vägar” kom ut i Danmark under den tyska ockupationen 1944 och danskarna genast fattade dess dolda budskap, väl kamouflerat i en faktisk episod i Frankrike 100 år tidigare. Episoden rör sig om två unga engelska flickor som blir omhändertagna av en adventistisk präst i Frankrike och hans fru, som tagit hand om unga flickor förut. I mitten av romanen inträder strömkantringen, när prästen blir uppsökt av byns domare som ställer honom obehagliga frågor om de tidigare fröknarnas försvinnanden. Därmed inleds thrillern, och precis som i ”Rebecka” blir man insatt i de två unga damernas utomordentliga psykologiska dilemma såsom utlämnade åt en potentiell mördare. De är unga och kan inte riktigt fatta situationen fastän de får ett ovedersägligt bevis i sin hand. När de slutligen inser situationens allvar fattar de det till synes vansinniga beslutet att i stället för att rymma fältet och återvända till säkerheten i England stanna kvar och hämnas de tidigare offrens öde. Hämnden blir aldrig genomförd då andra ständigt överraskande element inträder och kastar in intrigen i nya svindlande banor. Romanen är det mest rafflande och samtidigt det mest moderna hon har skrivit, och dess skicklighet är direkt kuslig då man idag måste få associationer till aktuella fransk-belgiska pedofilskandaler av liknande natur, om dock romanens avsedda hemliga budskap var ett avslöjande av den tyska ockupationsmaktens futilitet och dödliga vanvett.

Karen Blixen var framför allt sagoförfattare och som sådan en god efterträdare till H.C.Andersen, men hon skrev två böcker som inte bara är noveller och sagor. Det är ”Den afrikanska farmen”, som Charles Chaplin menade att var århundradets mest läsvärda bok, och denna roman, *”The Angelic Avengers”*, som är mera romantisk och tillspetsad än någon av hennes fantastiska berättelser. Inte bara den kvinnliga psykologin i de båda unga fröknarnas sällsamma situation är svindlande väl genomförd, utan även prästen och hans sätt att fungera och agera i sin extrema dubbelmoral är fullständigt äkta och övertygande. Hans skurkaktighet går över alla gränser i hans helighet, och han erinrar direkt om den psykopatiske predikanten i Charles Laughtons enda film ”Trasdockan” gestaltad av Robert Mitchum i hans livs roll. Karen Blixens präst är dock fransman och intelligentare och undviker att slå över i grovhet.

Varken Daphne du Maurier eller Karen Blixen förlänades någonsin nobelpriset trots deras omfattande och kvalitativa produktioner, medan dock Pearl Buck lyckligtvis fick det på ett tidigt stadium och ändå fortsatte producera tjugotals högintressanta romaner fram till sin död vid hög ålder. Margaret Mitchell skrev bara en enda roman, som tog tio år att skriva, och omkom alltför ung i en trafikolycka. Karen Blixen drabbades av syfilis genom sin man och gjorde inte sitt litterära genombrott förrän i 50-årsåldern. Hon levde dock till 77 och åstadkom en lång rad mästerverk i novellform, som bara blev bättre ju äldre hon blev. Man tvekade i Nobelkommittén mellan henne och Hemingway 1954, medan Hemingway, som då fick priset, menade att Karen Blixen förtjänade det bättre. Fastän hon levde i ytterligare 8 år fick hon det aldrig.

Shakespearedebatten, del 75: *John Bede går vidare.*

Shakespeareproblemet kan belysas genom enkel matematik och logistik:

Kunde Oxford ha skrivit Shakespeare? – Knappast.

Kunde Derby ha skrivit Shakespeare? – Kanske.

Kunde Bacon ha skrivit Shakespeare? – Ja.

Kunde Marlowe ha skrivit Shakespeare? – Ja.

Kunde Shakspere ha skrivit Shakespeare? – Kanske.

Om Marlowe och Shakespeare skrevs av samma poet, vilket mycket indikerar att var fallet,

kunde Oxford ha skrivit Marlowe och Shakespeare? – Knappast.

Kunde Derby ha skrivit Marlowe och Shakespeare? – Kanske.

Kunde Bacon ha skrivit Marlowe och Shakespeare? – Ja.

Kunde Shakspere ha skrivit Marlowe? – Nej.

Kunde Marlowe ha skrivit Bacon? – Nej.

Nej – inga poäng.

Knappast – ett poäng.

Kanske – två poäng.

Ja – tre poäng.

Resultat:

Oxford – 2 poäng.

Derby – 4 poäng.

Bacon – 6 poäng.

Marlowe – 3 poäng.

Shakspere – 2 poäng.

Ansvarig för räkningen : *John Bede.*

Maurice Ravels skandaler och katastrofer

För det första var han inte alls fransman, utan hans far var schweizare och hans mor en baskiska från Spanien, och rent musikaliskt kände han sig hela sitt liv mer befryndad med det spanska musikkynnet än med det franska, för vilket han alltid förblev en hopplös outsider. Han växte dock upp i Paris och blev ganska snart betraktad som Debussys naturlige arvtagare inom den moderna franska musiken. Emellertid väckte han anstöt med nästan vad han än komponerade och hade hela sitt liv svårt med överheter och hade alltid fiender mest på hemmaplan.

Hans första stora skandal var inom Pariskonservatoriet när han 30 år gammal år 1905 hade sin sista chans att vinna det prestigefyllda "*Prix de Rome*", Frankrikes hetast eftertraktade musikstipendium, efter att redan ha misslyckats i sin strävan efter det ett antal gånger tidigare – 30 år var den övre åldersgränsen. Han utgallrades redan i den första omgången medan sedan alla finalisterna visade sig vara elever till en av de dominerande jurymedlemmarna (Lenepveu), vilket väckte skandal, så att Pariskonservatoriets direktör Dubois fick avgå och ersattes av den betydligt mognare Gabriel Fauré, som gått till historien som en av detta världsledande musikkonservatoriums bästa ledare efter Cherubini.

Ravels tillkortakommanden i Pariskonservatoriet berodde huvudsakligen på att han aldrig kunde ha någon över sig utan att det blev spänningar och bråk. Syndromet känns igen främst från Bizet, Berlioz och Beethoven. Ravel fortsatte den traditionen med den äran, vilket inte hindrade honom från att fatta det kontroversiella beslutet att göra en personlig insats för Frankrike i det första världskriget. Hans ansökan till flygvapnet avslogs medan han dock släpptes fram på vägarna som chaufför. Ett musikaliskt sinne rimmar dock illa med krig, vilket bevisades en gång för alla redan av Heinrich Schütz i det trettioåriga kriget, och även Ravels krigiska engagemang tog en ända med förskräckelse genom kronisk dysenteri. Samtidig dog hans mamma (1917), den enda nära relation han någonsin hade i livet, vilket stukade honom totalt. När han efter Debussys bortgång 1918 allmänt betraktades som Frankrikes ledande kompositör var han i stort sett redan bara en grå skugga av vad han varit före kriget. Hans kompositioner blev aldrig omfattande eller många, ehuru de alla är raffinerade och intressanta, och hans största verk, baletten "*Daphnis och Chloë*", som han komponerat för den ryska baletten med Diaghilev och Fokin som beställare, tog honom tre år att fullborda (1909-12) och lyckades han aldrig överträffa. Hans mest framförda verk, "*Bolero*", är hans minst seriösa verk, han kallade det själv för "ett mästerverk utan musikaliskt innehåll" och kunde aldrig förstå dess popularitet. Den är väl närmast att betraktas som en orkestral slagdänga.

Närmast honom av samtida kompositörer stod Manuel de Falla och Stravinskij, och utom starkt influerad av den ryska musiken (främst Rimskij-Korsakov) var han liksom Debussy även mycket svag för den amerikanska, enkannerligen jazzen. Även Erik Satie stod honom nära men gled ifrån honom efter kriget. Som hans innerligaste och mest personliga verk framstår kanske dock den lilla "*Pavane för en död prinsessa*" 1910, som beskylldes för att vara en Debussypastisch men som i så fall lika mycket är en tribut till Erik Satie och Gabriel Fauré. Utom till dessa komponerade han även komplimanger till minnet av François Couperin.

Vid 57 år 1932 råkade han ut för en bilolycka och blev aldrig helt återställd. Som svit av det första världskriget hade han lidit av kronisk sömnlöshet, som senare ledde till ataxi och afasi. Efter bilolyckan åstadkom han i princip ingenting mer, han klagade ständigt över 'blodbrist i hjärnan', han genomgick en hjärnoperation 1937 men avled nio dagar senare endast 62 år gammal. Samma år hade även den kompositör avlidit som kanske kom honom närmast av alla i raffinerat modernistiskt musiktänkande, nämligen jazzens ende klassiker George Gershwin.

Filmer

Den omdiskuterade filmen i två delar om paret Ronald och Nancy Reagan och deras väg till Vita Huset samt deras förvaltande av världens högsta ämbete där var lika värdefull som de föregående filmerna om Kennedy och Johnson men på ett helt annat sätt. I bjärt kontrast mot Kennedy och Johnson, som var kvalificerade realpolitiker och statsmän med känsla för sitt ansvar, framstod paret Reagan som menlösa klåpare från Hollywoods såpoperor och betedde sig som sådana, då presidenten var helt under toffeln på sin hustru, som bestämde allt och aldrig gjorde något utan att först rådfråga sin astrolog. Hon var inte dum som sin make, som klokt nog lät henne bestämma vad han inte kunde bestämma sig över själv, men perspektivet är hårresande, att det amerikanska folket lät sig duperas till att låta sig styras av en fullständigt okvalificerad president, och att världens högsta makt låg i händerna på en sådan under åtta år, varunder han började utveckla sin Alzheimer. Han framstår i efterhand som nummer två av Amerikas tre stora fusk- och bluffpresidenter Nixon, Reagan och Bush Jr. I filmens sista scen, där Nancy och Ronald tar sig en sista dans omkring i Vita Husets ödsliga salong, ställer Ronald sin hustru den frågan: "Hur i all sin dar kunde vi alls hamna här?" Dock var rollerna makalöst vältolkade av den alltid sevärdade Judy Davis och James Brolin, som är en betydligt bättre skådis än vad Ronald Reagan själv var i B-facket.

En ännu bättre film och ännu vassare satir var David O Russells "*Three Kings*" (2001) om Gulfkriget 1991 med sin belysning av hur verkligheten var något helt annat än vad som framgick genom CNNs filtreringar. Den mest minnesvärda scenen är hur en irakisk soldat med av rörelse skälvande stämma går till rätta med en amerikansk soldat, som han torterar, medan han berättar hur amerikanerna bombat ihjäl hans hem och familj och späda dotter. Man får här plötsligt ett helt annat perspektiv på Gulfkriget än det amerikanska, och baksidan av kriget (som av alla krig) är hårresande avslöjande för segermakten, som framstår som om möjligt större skurkar i sin omedvetenhet och aningslöshet om vad de håller på med än den besegrade fienden i all hans etablerade ondska. George Clooney gjorde huvudrollen väl flankerad av Mark Wahlberg. Kritiken gick det amerikanska etablissemanget djupt till sinnes, och det tog år innan Russell fick göra en ny film.

Lionel Jeffries' makalösa rolltolkning av en klantig polis banade vägen för Peter Sellers till paradrollen som inspektör Clouzot i en oändlig rad farser, som obönhörligt blev sämre för varje ny version av samma klantiga upprepningar, och frågan är om inte Lionel Jeffries' stackars polis i "*The Wrong Arm of the Law*" (1962) överträffar alla Peter Sellers senare polisparaskastningar. I denna tidigare polisfars i svartvitt är Peter Sellers raffinerad fransk modedesignare som bakom kulisserna leder en simpel tjuvliga på råaste cockney. Komedin är en underbar satir över både den undre världen och polisvärlden och mycket bättre än alla senare Clouzotfarsar.

Martin Scorseses aktuella dokumentärfilm om Bob Dylan i nästan enbart autentiska svartvita sekvenser från början av 60-talet var betagande, då den förtjänstfullt framhöll allt det genuina med denne poet, vilket kontrasterades mot hans senare utförsäkning 1966, då han tappade stilen totalt i det att han övergick till elgitarr och blev utbuad av publiken. Barmhärtigt tog filmen inte alls upp hans motorcykelolycka strax därpå eller hans därpå följande konvertering till kristendomen. Filmens dominerande färgsekvenser var en intervju med Bob Dylan idag, skrynklig och härjad med ständigt nerdragna mungipor, lika patetisk som the Rolling Stones, som på samma sätt klamrar sig fast vid hur de var i början på 60-talet fast de nu är gamla gubbar.

Samtidigt belyste filmerna fenomenet Bob Dylan (egentligen Zimmerman), hur denne bedragare, som bestäl sina vänner på alla deras skivsamlingar och gjorde karriär genom sin blotta envishet då han totalt saknade sångröst, som snarare bräkte än sjöng, och som mest bara skrev nonsens-texter, som han själv egentligen inte alls brydde sig om vad de handlade om, denne efterapare av Woody Guthrie och Pete Seeger, denna politiskt totalt omedvetne vilde och anarkist, som egentligen struntade i allt, hur han kunde bli en sådan dominerande kultfigur för hela 60-talet, medan han dock flankerades av musikaliskt betydligt mer begåvade artister som den bedårande Joan Baez (som fortfarande håller stilen) och den musikaliskt fullödiga och smakfulla trion Peter, Paul and Mary... Vid ett tillfälle sökte Bob Dylan upp sin dyrkade förebild Woody Guthrie och fann honom på ett sinnessjukhus, varpå Bob "Dylan" Zimmerman sedan aldrig mer hälsade på hos honom. Bob tog sitt namn "Dylan" efter den walesiske poeten Dylan Thomas, som drack ihjäl sig efter att ha svamlat av sig någon kvantitet nyckfull nonsenspoesi.

Kort sagt, det är svårt att ta Bob "Dylan" Zimmerman på allvar medan han dock som ung (fram till 1966) gjorde ett outplånligt intryck på alla som upplevde honom som sin tids genuinaste sångpoet. Han nådde väl sin höjdpunkt under den stora folkmusikfestivalen i Newport 1963, vid vilken även Joan Baez och Peter, Paul and Mary framträdde, så att de till och med alla fem (med många andra) uppträdde tillsammans. Trini Lopez, Harry Belafonte och hela beatgenerationen med Jack Kerouac och Allen Ginsburg (som märkvärdigt nog fortfarande lever) hörde till samma uppsjö av intressanta och nyskapande artister.

Ahasverus minnen, del 53 : Goethe

Vem var då denne omänskliga man, som tillsammans med den lika omänskliga och avskyvärde Talleyrand ensam överlevde revolutionen? Denne kroniskt övermodige diktare som i sig både gestaltade den franska revolutionens innersta väsen och dess starkaste reaktion, som slutligt segrade, denne tyske sprätt, som hade kunnat bli något om han ej smutsat ner sig med politiken, han som lovade så mycket med sin innerliga Werther och sedan blev historiens största torris, denne hemlighetsfulle tyskhetens främste främjare som utförde så mycket både kulturellt och politiskt i det tysta och vars största berömmelse än idag grundar sig på hans enklaste och minsta lyriska dikter, denna litteraturhistoriens största snobb var den som ensam kom dem alla på skam: revolutionen, Napoleon, Beethoven, hela den första och största romantiska generationen från Schiller till Schubert och som i arv lämnade efter sig en ny tid: den tyska kulturella storhetstiden, som vilade på en så till synes solid grund som krasshet i kvadrat, det mest cyniska vetenskapliga tänkande som historien har upplevt, och en hänsynslös och gränslös kapitalism. Goethe var ingen vän av Rousseau och dennes miljöårdsmaningar, han såg tidigare än någon annan den franska revolutionen komma och gjorde ingenting för att stoppa den utan uppmuntrade tvärtom dess självdestruktiva självsvald medan han aldrig upphörde att tjäna reaktionen i tyskspråkig dräkt. Först när han själv fått träffa Napoleon och visste var han hade honom och var säker på dennes nära förestående undergång vågade han öppet erkänna honom och vågade sedan beundra honom endast emedan han föll. Beethovens musik kunde han icke uthärda, och Schubert ignorerade han. Endast Beethovens dövhet förmådde honom till någon medkänsla med den dåvarande tyskhetens största ande vid sidan av honom själv. Men å andra sidan, vad gjorde inte Goethe för litteraturen? På Goethe vilar hela den därpå uppblomstrande stora europeiska romanlitteraturen: Dickens, Balzac, Stendhal, Hugo, Scott, Manzoni, Carlyle, Byron, Pusjkin,

Tolstoj, Heine, alla de största författarna under 1800-talet hade varit otänkbara utan Goethes föregångsexempel och uppmuntran. Inom litteraturen är Goethe den första stora realisten efter Shakespeare.

Ändå kunde jag inte med karlen, och när jag hörde att han var gammal och snart skulle till att dö sökte jag upp honom i akt och mening att endast sätta honom på det hala.

”Är ni nöjd nu?” frågade jag honom.

”På vilket sätt skulle jag vara nöjd?”

”Den franska revolutionen är krossad, Napoleon har mördats på St. Helena av brittisk byråkrati, romantikerna från Mozart, Beethoven och Schubert till Byron, Keats och Shelley är alla döda, och kvar är endast ni på täppan som världens odisputablaste diktarfurste.”

”Har ni kommit hit för att förolämpa mig? Ni stinker av avund, tycks det.”

”Har ni glömt mig? Vi har träffats förut, men då visste jag inte ännu vad ni hette. Jag kände endast den unge innerlige diktaren till Werther som kom så många romantiska förhoppningar på skam både litterärt och hos andra av er lyckomässigt ruinerade damer. Jag kände då ännu inte geheimerådet, den store reaktionären om inte den störste, de legitima kejsarnas främsta lakej, tyskhetens största ledare och därför en så entusiastisk underblåsare av den både självdestruktiva och universellt förödande franska revolutionen. Det sägs att ni gav Marie Antoinette idén att vända den tyska världen mot Frankrikes demokratiseringsförsök.”

”Min herre, ni pratar nonsens.”

”De etablerade kallar alltid sanningen för nonsens. Men vad menar ni själv om saken? Jag ger er här ett tillfälle att försvara er inför framtiden och historien.”

”Var har vi setts förut?”

”I det av er så högtidligen annonserade historiska ögonblicket vid Argonne våren 1792, om ni kommer ihåg det. I era skrivelser om det slaget frambesvor ni det moderna krigets romantiska vikt och betydelse.”

”Jaså, ni var mannen som jag mötte mitt i natten på en av kullarna?”

”Just det.”

”Jag kommer ihåg. Jag har aldrig kunnat glömma er.”

”Ni var i det ögonblicket revolutionens första och sista och största fiende, och ni har besegrat den.”

”Jag ensam?”

”Ni ensam, med er vetenskapliga krasshet, er förmättna borgerlighet, er antireligiösa självgodhet, och framför allt er tyskhet.”

”Ingen har som jag tagit avstånd från all tysk nationalism.”

”Ni har blivit rädd för det monster som ni själv hjälpt till med att skapa.”

”Jag försökte vara en sann humanist.”

”Men ni misslyckades, ty ni invecklade er med alltför många sköna damer som ni gjorde olyckliga med att överge som en Don Juan, och ni komprometterade er politiskt med att tjäna reaktionen och tyrannerna.”

”Vilken tyrann har jag tjänat?”

”Alla. Ni har ägnat alla världens kejsare er vördnad och hyllning inklusive Napoleon.”

”Vad var det för fel på Napoleon?”

”Han var en tyrann.”

”Vad är då en tyrann?”

”Tyrann är envar som sprider skräck. Napoleon njöt av att härska genom att inge fruktan, och det var hans värsta fel. Även ni har understundom själv varit skräckinjagande i era praktiska ageranden, och alla som på något sätt ger anledning till skräck är en tyrann. Ty

skräck är något ont som aldrig kan leda till gott. Därför är envar ond och fördärvlig som på något sätt ger anledning till skräck. Ni har aldrig upphört att tjäna det förhärskande politiska reaktionära systemet i Europa, som just nu lägger världen i mörker och skräck, och därför är även ni förlorad och fördärvad som en skräckens befrämjare.”

”Den tyska politiken är det inte mycket med, och den franska har gått under. Vad är det för politik som ni menar att jag alltjämt stöder när allt har gått under?”

”Den reaktionära, som för närvarande leds av den ryske tsaren.”

”Ja, Ryssland ensamt har icke fallit.”

”Ni erkänner att ni stödjer Ryssland som idé?”

”Ja, det erkänner jag. Ryssland ensamt motstod Napoleon och den franska revolutionen.”

”Alltså är ni förlorad med hela er tyskspråkiga kultur och alla dess stater, ty de skall alla besegras av tyrannen Ryssland, som ni ensam kvar av de reaktionära nationerna vägrar att avrätta.”

”Ryssland har dock hjälpt till med att bevara ordningen i Europa.”

”Till vilket pris? Till priset av Europa! Alla Europas idealister, från Rousseau och Voltaire till Napoleon och Beethoven, är döda, och de sista dog 1812. Kvar är bara ni, reaktionen.”

”Ni går hårt åt mig, monsieur.”

”Därför att ingen annan har vågat och skall någonsin våga. Men ni skall veta att ni inte är ensam.”

”Ensam om vad?”

”Att ni som tysk har monopol på världens andliga odling.”

”Det är inte jag som har det. Det är Hegel och Schopenhauer.”

”Ännu värre. Ni skyller ifrån er. Ni kastar ert ansvar på andra.”

”Säg mig, vad hände egentligen med tsar Alexander I? Vem var Napoleons besegrare egentligen?”

”Vem han var?”

”Ja.”

”Ni byter ämne.”

”Till ett betydligt mer intressant.”

Och han lyckades faktiskt byta samtalsämne, ty Alexander I *var* ett intressant ämne. Det är så intressant fortfarande att man inte kan gå förbi det.

Sålunda kom jag helt av mig i mina attacker mot den enväldshärskande diktarfursten Goethe och trasslade i stället in mig i ursprunget till Rysslands blivande 1800-tals storhet.

(forts. i nästa nummer.)

Vems är skulden?

Alla vet att det är fel, men ingen gör något åt saken.

Det är kommersialismens förbannelse, som gör all eftertanke omöjlig

då den tvingar folk att förtränga och utesluta allt

som inte har med krasst förvärv att göra.

Därför visas nästan bara skräp på TV med reklamslag

som ingen önskar och som fördärvar allt,

som om det ej var nog att alla kulturprogram,

(exempelvis Chopintävlingen från Polen,
som äger rum blott vart femte år
och televisas över hela världen utom i Sverige,
skrotas ifrån början såsom något uteslutet och okommersiellt,
som om i Sverige det var Berlusconi som bestämde med sin fjantkultur.
Och därför skenar världen allt vildare med i allmänhetens miljöförstörelseskarusell
med amerikansk president förnekande all förekomst av någon växthuseffekt
då han har högsta ansvaret för ekonomin i världen
medan New Orleans går åt helvete
och orkanerna bara accelererar och muterar och multiplicerar sig
frammanade och maximerade av bilavgasernas förgiftande av atmosfären
så att haven snart väl börjar koka av tyfoner.
Var det samma sak som hände när civilisationen före Noak
sveptes bort av kanske människornas självförvållade syndaflod?
Vems är då skulden? Den är din och min
så länge vi förtränger saken och ej ens tar något ansvar för vår egen del.

Kalender, december 2005.

- 1 Woody Allen fyller 70 år.
- 2 200 år sedan slaget vid Austerlitz, Napoleons största seger.
- 8 Jean Sibelius 140 år.
Maximilian Schell 75 år.
- 16 Världens största flygplats, Heathrow, fyller 50 år.
- 20 Thomas Graham 200 år, dialysens fader.
- 23 Joseph Smith 200 år, mormonernas grundare.
- 24 Howard Hughes 100 år.
- 27 Världsbanken 60 år.
- 30 Rudyard Kipling 140 år.
- 31 Sällskapsspelet 'Monopol' fyller 70 år.

Den besynnerliga bombresan, del 16 : Fullträffar i Rom (forts.)

Jag fick inte tag i Paolo, men jag fick tag i Annie. Hon bekräftade att han inte gick att få tag i. Hon hade försökt ända sedan jag skickat mitt förvarningsmail om min ankomst i mars, och även jag hade försökt dagligen i Rom.

Annie och jag skulle träffas vid Tritonfontänen på Piazza Barberini klockan 11, och precis klockan 11 bröt regnskuren ut. Jag hade lämnat mitt paraply i Verona, och även Annie kom utan paraply – ute i EUR hade det varit strålande solsken. Något promenadväder var det nu inte, så vi tog in på ett café vid Via Sistina, där vi satt och pratade i två timmar.

Hon hade inte tagit tunnelbanan, då hela Rom bävar i skräck för väntade bombattentat från Al Qaida, och då tunnelbanan är extra sårbar. Annie menade att ett sådant attentat var ofrånkomligt förr eller senare.

Hon presenterade ett bekymmersamt italienskt scenario. Hon delade fullständigt Francos mening att Berlusconi är det västa som hänt Italien sedan Mussolini. Till och med Fini var bättre fastän han var fascist. Berlusconi vill höja pensionsåldern till minst 65 år, och ingen får pension som inte betalt in för den under 40 år, från att det hittills varit 35. Han vill dra in alla helgdagar som inträffar på vardagar och sänka skatten men bara för de rika från 42 till 35 procent men höja den för de fattiga från 15 till 23 procent. Resultatet av hans katastrofpolitik är att livet blivit 100% dyrare efter införandet av Euron och att den tidigare medelklassen nu är en underklass. De fattiga indelas i två kategorier, de svarta fattiga, som har ingenting, och de grå fattiga, som har TV, mobiltelefon och bil men ändå inte klarar sig till slutet av månaden. Något socialt skyddsnät finns inte, och man ser tiggare på alla Roms gator. Annie lever på 72,000 kronor om året netto och har dessutom barn och tre barnbarn. Hon är en skicklig översättare och kan italienska i det närmaste perfekt, då hon kan översätta från svenska, norska, danska och engelska till italienska och klara av de svåraste texter utan nödvändiga korrigeringar. Ändå måste hon hanka sig fram då arbetslöshetssituationen i Italien är svår. Hon har inte råd att köpa italiensk frukt och grönsaker utan köper importerade sådana från Spanien, som är billigast i snabbköp.

Den allmänna nedgången märks också i det kulturella klimatet. Den svenska församlingen i Rom för en tynande tillvaro och ägnar sig inte längre åt att försöka församla Roms svenskar med utbud av kulturella evenemang. Det Svenska Institutet fungerar fortfarande, men den Skandinaviska Kretsen med sina anrika traditioner från Thorvaldsens, Ibsens och H.C.Andersens dagar, som hyrde ett hus i Trastevere tills för ett och ett halvt år sedan, är i utdöende då de inte får nytt folk in i styrelsen, som Annie tidigare suttit med i under årtal. Medlemsavgifterna har också blivit för höga, och till dem kommer det inträdesavgifter för evenemangen. Det var en dyster bild av ett till hälften ihjälkapitaliserat Italien man fick av Annie, där alla får det sämre och långsamt slås ut utom de rikaste.

På Francos och Ritas rekommendation besökte jag också Auditorium, det mäktiga nya konserthuset i Rom, som invigdes för ett år sedan där alla musikaliska begivenheter äger rum. För att få komma in och se sig omkring var inträdet 9 Euro, tre gånger mer än muséet för Keats och Shelley. Jag avstod.

Det är främst Eurokuppen som förstört och förlamat hela Europa. Politikerna lovade att livet skulle bli billigare med Euron, folket köpte detta i alla länder och gick på det, men i Italien förändrades över lag priserna med Euron så att tre nollor ströks, så att 1000 lire (drygt 4 kronor) blev 1 Euro.

Det blir viktigt Europaparlamentsval i juni, vilket är vårt första hopp om någon förestående förändring. I Italien ser det hopplöst ut, ty alla är missnöjda, men regeringen bara håller på och sitter kvar, medan Berlusconi knappast har någon kontakt med verkligheten. Den enda trösten för de flesta är att värre kan det inte bli. Men historien visar tyvärr, som jag och Ringo konstaterade i Konstantinopel, att det alltid hela tiden bara har blivit värre. Framstegen och utvecklingen har alltid drunknat i spillningen sin egen hänsynslöshets överkörda offer.

Det farligaste med Berlusconi är hans skickliga förmåga att manipulera. Han äger 90% av Italiens TV-utbud och är expert på hur massmedial hjärntvätt fungerar och kan konsten att hantera denna apparat, varför tyvärr de flesta köper hans budskap av bara flärd och fåfänga, konsumtionsdrift och ytlighet in absurdum.

Fullträffen i Rom kröntes av den sista kvällens fest, då Franco hade samlat sina åtta bästa vänner, sex herrar och två damer, så att vi var tolv vid bordet. Diskussionerna accelererade oavbrutet, så att alla gärna talade i mun på varandra. Det var som en levande tablå av

Leonardo da Vincis ”Nattvarden”, där alla apostlarnas gester och livliga åtbörder förekom oavbrutet från klockan 10 till ett på natten.

Tyvärr slocknade jag. Vi tömde fem flaskor vin och öppnade dessutom en grappa, och maten var så överväldigande god efter en lång och tröttsam dag, att jag svårligen kunde hålla ögonen öppna efter midnatt. Franco sade åt mig flera gånger att gå och lägga mig om jag var trött, men jag försökte envisas med att hänga med, även om jag inte förstod ett ord av vad som sades i den intensiva debatten på romersk dialekt.

Men stämningen var fulländad. Det kunde inte bli underbarare. Franco och jag hade återförenats ordentligt efter 30 år, och firandet hade varit oupphörligt. Han är hjärtligheten själv med det varmaste av alla hjärtan, och umgänget med hans familj och vänskapskrets var fullkomligt avslappnat. Han har två underbara vackra söner, 15 och 19 år, och 19 var hans egen ålder när vi först träffades. Vår relation hade knappast alls förändrats under dessa 30 år utan var precis likadan som då när han fyllde 19 och jag 22. Vi var inte en dag äldre i våra själar och hjärtan. Och den här gången skulle vi inte förlora kontakten med varandra på nytt, ty den här gången hade han funnit mig på Internet, där vi båda var fast förankrade, han med ständig uppkoppling (med *Fast Web*, inte Bredband,) och jag med mitt dagliga arbete.

(forts. i nästa nummer.)

Dröjsmålsresan, del 6 : Bulgariskt avsked.

En annan exilskandinav var Per från Norge, som åtminstone var företagsam av sig. Han hade kommit till Bulgarien första gången som journalist 1986 och sedan dess uppmärksamt följt med landets utveckling. Han hade nu (liksom Claes-Hugo) kapat de sista förtöjningarna med fosterlandet efter två spruckna äktenskap och sade bestämt att han aldrig mer ville återvända till Norge. Han hade ett antal barn och barnbarn och var alltså en lyckad fader men hade ingenting till övers kvar för Norden. Han var journalist, fotograf och designer och var i Sofia känd som ”Stora Stygga Vargen”. Han var precis som en figur hämtad från Asterix och Obelix och var direkt lik den senare.

Då han följt med Bulgarien så noga under så många år frågade jag honom vad han tyckte om utvecklingen. Han menade att den var på gott och ont, och i många avseenden hade den varit till det sämre. Många oroade sig för hur det skulle gå för Bulgarien i EU, och Per hoppades direkt att Bulgarien inte skulle få komma med. Han var mycket besviken på EU fastän han 1992 röstade för norskt medlemskap. Han hörde alltså till flertalet EU-entusiaster som kände sig lurade och bedragna. Diana menade att utvecklingen varit mer till det sämre än till det bättre och ansåg att Bulgarien nu njöt av sina sista år av frihet, då ett medlemskap i EU direkt skulle leda till att ingen mera skulle få ha råd med något – som det gått i Grekland, Spanien, Portugal och Italien, medan bankerna som lurat oss med i EU med löftet om lägre levnadskostnader ensamma hade tjänat på affären och på dess 100-procentiga fördyrning av livet. Inte konstigt att nu Berlusconi förlorade stort i lokalvalen i Italien som nästan helt höll på att bli rött.

Mera lättsamt tog Dianans musikaliska vänner livet, som satt i parken varje dag och drack vodka. Det var ett särskilt gäng utvalda föredettingar som satt där dagligen, en arbetslös ambassadör från kommunisttiden bland annat som talade fem språk flytande och varit ambassadör i Turkiet och Grekland, och en orkestermusiker som gav Diana fribiljetter till

varje konsert. Han var alltid bra på att fixa kontakter och på att behålla och underhålla dem hur länge som helst.

För mig var gänget i parken något patetiskt med sina vodkaglas som de ständigt fyllde på, men de var ändå en pittoresk institution av hjärtliga och goda människor som alltid satt där och höll stilen.

Ju mindre sagt om Dianas privata problem, desto bättre. Alla hennes problem gällde hennes närmaste. Hennes äldsta dotter Alena hade precis separerat (på eget initiativ) från sin senaste spanske kavaljer, och hennes andra dotter, ordentligt gift fortfarande men med en slarver som höll på att ruinera sig, hade fått missfall vid sin första nedkomst. Stackars Nisa (dottern) hade blivit nästan galen av sorg, och barnbarn var vad Diana högst av allt önskade i livet. Nu såg det inte ut att kunna bli några på länge. Båda hennes döttrar är rikt begåvade, vackra och förtjusande varelser på alla sätt, hon hade inte kunnat få bättre döttrar, men liksom modern är de hopplöst romantiska, svärmiska, orealistiska och bohemiska. Båda hade kunnat få de bästa tänkbara män men valde bara slarvrar.

Därför har Diana också själv fastnat för en sådan som Jevgenij, ty annars skulle hon inte klara sig. Hon är inte lycklig med honom, han är en knöl men duktig som sådan, han är nästan aldrig hemma och lever bara för att arbeta, äta och sova och har inga som helst kulturella intressen, men han betalar Dianas räkningar, och hon har inget annat val än att vara beroende av honom. Hon ser mig som det idealiska alternativet, varje gång jag kommer försöker hon få mig att stanna kvar, varje gång försöker hon få mig att missa tåget vidare, men varje gång (sedan 1991) har hon misslyckats, då jag även har andra plikter och framför allt är bunden vid mina åtaganden och verksamheter i Göteborg.

Bulgarien hade aldrig varit vackrare än när jag lämnade det. Det var den första vårdagen och den första gång i Bulgarien jag kunde gå ut utan strumpor, det var här den 5 april jag äntligen mötte våren så att den övertygade, och även om bergskedjorna fortfarande var betäckta och gnistrade av snö och is så dröjde vårvärmen kvar och övertygade inte minst genom sitt ljus, som nu redan dröjde kvar till klockan åtta. Min tågresa erbjöd inga svårigheter, det var litet folk ombord, jag fick en egen kupé hela vägen och såg inte en enda zigenare (för första gången på detta beryktade zigenartåg!), men natten blev fruktansvärd då temperaturen sjönk igen och värmen försvann från tåget. Gränsformaliteterna påminde som vanligt om ankomsten till Auschwitz, och dessutom lämnades på den turkiska sidan allmänheten att stå utanför och vänta i kylan mitt i natten medan passagerarna från ett annat tåg först stämplades in. De som inte frös ihjäl överlevde med någon svårighet.

Det blev alltså ingen sömn den natten, och man kom fram klockan 9 (efter 15 timmar) till Istanbul som ett förfruset nattvrak, men man hade överlevt.

(I nästa nummer : *Mera om påven.*)

Jubileumsresan

Det var ett stort resejubileum som firades med ännu en lämplig Himalayaresa som årets avslutning, då det var 10 år sedan vi första gången kom både till Dharamsala, Manali, Naini Tal, Kausani, Almora, Sikkim och Nepal. Det sistnämnda landet med dess aktuella problem blev *Jubileumsresans* huvudperson, då vart vi än kom Nepal diskuterades, då situationen där beskrev en mycket intressant och kanske avgörande utveckling. Dessutom var det 10 år sedan Göteborgs Skrivarsällskap gjorde sin stora resa till Letnany (utanför Prag), vilket på något sätt

måste firas litterärt, varför dialogen ”*Samtal i Letnany*” lämpligen kom till under *Jubileumsresan*, som dock till sin karaktär mest var en arbets- och studieresa.

1. *Kalabaliken på Landvetter*

Det gick troll i resan från början. En andra Himalayaresa under samma år hade inte alltid slagit väl ut, efter Tibetresan '93 hade jag återvänt till Indien till november och där ställts inför att resebyrå (Fritidsresor) organiserat min resa utan visum, efter andra Tibetresan '97 hade jag under höstresan i Sikkim blivit bestulen på nästan alla mina kontanter och haft all möda i världen att krångla mig genom Nepal till Delhi, men 2000 hade höstens indiska Himalayaresa efter sommarens Ladakhexpedition dock varit betydligt mindre besvärlig än Ladakhresan med alla dess kluster av komplikationer efter plötsliga översvänningskatastrofer.

På en god väns rekommendation anlidade jag en helt ny resebyrå med en indisk chef som var känd för att alltid kunna fixa allt. När jag beställde min resa fem veckor i förväg var redan allting fullbokat, men min agent lovade fixa saken. För säkerhets skull garderade jag mig med ett Aeroflotalternativ för bara 5400 med dock de nackdelarna, att det gick till och från Köpenhamn och innebar samma hemska 12 timmars väntan i Moskva som jag redan genomlidit i augusti, plus att resan måste begränsas till en månad. Den sista nackdelen var den värsta och blev den avgörande, och till slut lyckades min indiska agent klämma in mig hos Lufthansa på önskad dag. Det blev kännbart dyrare, men fördelat på fem veckor i stället för fyra skulle ändå priset bli ungefär det samma räknat per dag.

Så jag gav mig ut till Landvetter tidigt en ruskig morgon i det sena oktober med regn och storm medan Karibien hemsöktes av den ena orkanen efter den andra i tidernas värsta orkansäsong – den senaste hette Wilma och hade ödelagt Mexicos hela östkust. Även från Bengalen rapporterades översvänningskatastrofer genom extra monsuner, och hela Kashmir var nyligen hemsökt av en jordbävning norr om Muzaffarabad med hittills 80,000 döda bara inom Pakistan. Om skadorna i Indien meddelades det ingenting, men Dharamsala låg ju som bekant mitt i en jordbävningsszon, där ett skalv för precis 100 år sedan ödelagt hela staden, vars kyrktorn fortfarande aldrig hade återuppbyggts. Det var dit jag var på väg för att därifrån fortsätta augustiresan österut.

På Landvetter väntade dåliga nyheter. Min biljett hade avbokats. Det hjälpte inte att den var till fullo betald. Den var avbokad i alla fall. Resebyrå hade inte mailat den till Landvetter. Jag hänvisades till några hjälpsamma tanter, som försökte kontakta min resebyrå. Dess telefonnummer fanns inte tillgängligt någonstans. Lyckligtvis hade jag det i min mail, och det var där vi fick söka fram det. När vi ringde meddelades det att kontoret öppnade först halv 10. När vi försökte ringa igen halv 10 placerades vi genast i en telefonkö, och där fick vi vänta med luren i örat i 35 minuter! Samtidigt meddelades det att mitt säkra Lufthansaflyg hade försenats en timme, inte på grund av det hemska vädret utan för att flygplanet måste bytas ut. Så säkert var det med Lufthansa.

Efter 35 minuters väntan kom vi äntligen fram i telefonkön. Min agent i andra ändan lovade att genast skicka igenom biljetten, vilket skedde inom tio minuter. Han hade glömt att göra det tidigare. Sista bekräftelsen av biljetten skulle ha gjorts den 21-a, Landvetter gav sig till tåls i tre dagar men avbokade den sedan igår. Lyckligtvis fanns det fortfarande plats i flygplanet, men Frankfurterplanets försening skulle strula till det även för fortsättningen till Delhi. Det spelade mig ingen roll. Jag skulle komma fram till Delhi mitt i natten i alla fall,

och då betydde det föga om det var 01 eller 04 på morgonen. Lyckligtvis hade de världens godaste kaffe på Landvetter. Efter resans första nervösa pärsar var man färdigt grillad på halster och helt slut genast från början.

Det nästa som hände var att Frankfurterplanet helt försvann från monitorerna. Vanligen brukar det ju meddelas om ett flygplan blivit försenat med ny avgångstid och gate, men Frankfurterplanet hade helt sonika försvunnit och plockats bort. Ej heller fanns det någon information på Landvetter, utan man fick fråga en vanlig anställd som fick berätta vart man skulle vända sig för att få veta vad som hänt med ens försvunna plan. En artig tjänsteman kunde slutligen meddela mig ny avgångstid och gate och lovade att planet skulle komma tillbaka på monitorerna, vilket det dock aldrig gjorde.

Väl ombord fick man äntligen trösta sig med sin Martini, men man saknade redan Aeroflot, där det åtminstone var drägligt tyst ombord, men här dränktes alla Lufthansas passagerare genast av odräglig popmusik vare sig de ville det eller inte – den vanliga västerländska hjärntvätten, som man just reste bort delvis för att få slippa.

Flygturen till Frankfurt blev mycket turbulent, då flygplanet hoppade hela tiden. Därför släcktes aldrig säkerhetsbälteskylten, och när jag gick upp för att gå på toaletten när det lugnade ner sig satt det en militant flygvärdinna i vägen som sade: ”Det är förbjudet att gå på toaletten innan säkerhetsbälteskylten har slocknat.” Det var ingen idé att försöka diskutera med henne. Nästa som försökte blev dock omedelbart framsläppt, och sedan blev det rusning.

Planet var inte mer än halvfullt, och ändå hade det i två veckor i slutet av september och oktober varit omöjligt att få plats på det. Här var det mycket som inte stämde.

I den förskräckliga Frankfurterterminalen fanns det ingen plats att sitta. Ett stackars inklämt café i mitten (*”Goethe Café”* med en gipsstaty av den sittande Goethe i mitten) var fullproppat, och där fick man ändå inte ta plats om man inte beställde något. Det var bara att undvika det.

Det flyg jag hade hamnat på i stället för det rätta visade sig vara *Air India*, vilket jag härmed fick flyga med för första gången, och det var inte alls oävet. De bjöd genast på god juice, efter någon timme blev det en ordentlig liten smörgåsmåltid, och två timmar före ankomst blev det rejäl middag med currykyckling. Allt var riktigt smakligt. Bland dryckerna kunde man även välja whisky (*Red Label*), vilket bjöds på generöst. Det har jag aldrig upplevt på något flyg tidigare. Självt nöjde jag mig dock med mitt vanliga rödvin.

Bredvid mig fick jag två damer som talade franska med varandra. Den ena reste regelbundet till Indien i affärer, hon var ung och vacker, och hennes område var smycken. Hon köpte upp smycken och juveler och annat krimskrams i Rajahstan som hon sedan sålde med god förtjänst i Frankrike, vilket hon kunde leva på hela året.

Den andra damen var schweiziska och betydligt äldre och rundare. Även hon var Indieveteran och besökte regelbundet Rishikesh, vart hon nu skulle direkt. Hon hade humor.

Ett kanadensiskt par från skärgården utanför Vancouver hade rest i två dygn med färja, buss och flyg för att komma till Delhi utan att ha en aning om vad Indien handlade om. Jag fick ta hand om dem, och jag rekommenderade dem att börja i Amritsar som ett utmärkt ställe att erfaras en första kontakt med Indien. Självt skulle jag till Dharamsala och skulle nog få vänta på bussen hela dagen i Delhi, vilket jag inte rekommenderade åt dem.

Mitt första intryck av Indien blev denna gång som vanligt de bolmande dofterna, som genast slår emot en och överväldigar en så fort man lämnar flygplanet. Sedan är man såld.

(I nästa nummer: *Gatlopp i Delhi, dödläge i Nepal och te i Dharamsala.*)

Lycklig resa med komplikationer, del 3 : Expeditionen börjar.

Manali förnekade sig inte: trivsamt kaos överallt. Till äventyrs uppträdde en elefant mitt på huvudgatan beriden av en pojke på högst tolv år, vilket naturligtvis förorsakade folkskockning och trafikstockning. Elefanten var helt bedårande och åt allt vad man vågade bjuda varelsen på, som den smidigt skyfflade in i sin läckra mun med snabeln vad det än var. Den var så imponerande, att man nästan var rädd att gå den för nära, om den plötsligt skulle hitta på att lätta på trycket med oöverskådliga konsekvenser för dem i folksamlingen som hade turen (eller oturen) att stå närmast.

Ett annat klassiskt problem i monsuntiden i Indien är hur man får en handduk att torka. Tekniskt är det omöjligt, vad som en gång blivit genomsurt i monsunen förblir genomsurt vad man än gör, men man ger ju ändå inte upp så lätt. Man hänger handduken på tork och undviker att använda den varpå den inte torkar ändå, man packar in den i plastpåse i bagaget så att inte allting annat också ska bli surt, och när man sedan nästa gång packar upp handduken för att hänga den på tork igen har den berikats med en obeskrivlig doft som av gammalt surt ris fast värre. Denna parfym smittar sedan av sig på allt i dess närhet. Har det gått så långt är det bara att slänga handduken och köpa en ny, som sedan åtminstone är torr första gången man använder den.

Ett annat problem är hundarna. Någon gång efter midnatt när alla somnat stämmer de upp världens aggressivaste symfoniorkester av bara hundaröstat ursinnigt skall över hela staden. Man förbluffas av den oupphörliga kontinuiteten i detta Allegro Furioso, som kan pågå i timmar och måste hålla alla vakna som en gång väckts därav.

Ett annat problem är myggorna. Det är omöjligt att förstå hur de kommer in, men de kommer in, och sedan är de osynliga tills de biter. På natten när man försöker sova (om det går för hundorkestern) börjar de höras som snabba ilska bombprojektiler. Vanligen får man dem direkt vid landningen, de uppträder lika effektivt som sirener, men många kommer undan och bits ordentligt. Sedan har man en hel del att skrapa en vecka framåt.

Vi tog bussen mot Kaza i Spiti halv 6 på morgonen. Det regnade hotfullt, som om det var oundvikligt att vi måste upprepa förra årets tragedi och behöva klättra över Rohtang. Så illa var det inte denna gång men illa nog ändå. Trafiken var massiv, och det uppstod blockeringar vid varje känsligt ställe, medan molnen hotade med ständigt större vattentyngd. Men vi klarade oss över passet. Efter två och en halv timmar nådde vi Marhi före krönet, där det blev en välbehövlig tepaus efter nervspänningsarbetet. Bussen var överfull, och utom majoriteten inhemska passagerare var vi femton européer, fem tyskar, tre fransmän, tre israeler och vi. På andra sidan om passet lyste solen, och den långa expeditionen mot Spiti började.

Det bär hela tiden uppåt, och gradvis blir terrängen mera ökenartad. Rohtang är på 4000 meter, men det följande passet (Kunzum La) är på 4500, och det känns. Det är det högsta passet i Himachal, och på andra sidan, där det verkliga Spiti började, tog solen över fullständigt. Det var underbart efter alla bekymmer med otorkbara handdukar och lömska myggor, och den värld som småningom rullade upp sig inför våra blickar var den vackraste tänkbara. Gradvis medan vi rullade medströms blev landskapet grönare igen och ständigt påfallande alltmer tibetanskt medan de underbara bergen antog de mest överkliga och fascinerande färger och konturer. Plötsligt blev resan helt överklig.

Men höjden tog på krafterna, och Silvia fick svår huvudvärk. Den utlovade 10-timmarsresan drog ut till 12, och vi kom fram till Kaza först i skymningen. Då var vi helt slut efter skumpande fram på Indiens knaggligaste vägar ofta dominerade av översvämmande forsar som använde vägen som fåra plus en dubbelpunktering, som tog tid att laga mitt ute i öknen under brännande sol. Men fram till Kaza kom vi om dock fullständigt tillfälligt utbrända.

(I nästa nummer : *Nya ambitioner.*)

Regnflykten, del 13 : Livet i Leh.

Min vän Helena Norberg-Hodge hade haft en svår gallstensoperation och hade delvis förlorat kontakten med mitt värdfolk, som inte längre drev Farmprojektet. Detta drevs i stället av ISEC med min gamla kanadensiska reskamrat Becky som ledstjärna – hon hade varit min reskamrat första gången jag flugit till Ladakh. Tonyot var hemma på besök tillsammans med Sarah, som han nu var gift med, men de levde mest hos henne i Arizona. Mitt värdfolks barnbarn hade vuxit en hel del under två år, men annars verkade allt oförändrat.

Detta var kanske den största lättnaden: att egentligen ingenting hade förändrats på två år. Förändringarna, som mest bestod i nya konstruktioner och byggen, var endast marginella. Jag gick upp till min gamle vän Wangdus Kalon och hans hus längst bort i dalen, tyvärr var han inte hemma, jag hade missat honom med en timme, men till min glädje kunde jag se att han förverkligat sin dröm. Ett splitternytt och urflott reträttcenter lyste inbjudande med sina vackra lokaler och härliga terasser. Allt var klappat och klart för en underbar vistelse för reträttsugna filosofer som behövde få distans till Leh och ändå befinna sig i närheten.

I södern tilltog dock dramatiken. Det regnade 240 millimeter på en dag i Chandigarh, där de måste stänga flygfältet. Översvämningskatastroferna tilltog, och vägen söderut stängdes. Vi hade med knapp nöd och med våld tagit oss upp förbi regnskuggan och kommit undan den i tid, men även här märktes eftereffekter från Himachal. Den första dagen i Leh var praktfull i underbarhet, men redan andra dagen märktes hotet från södern genom mulna molnslöjor och kallare väderlek.

Ett annat symptom på oförändringarnas Ladakh var hur Internet fungerade. Liksom för två år sedan fungerade det ibland och ibland inte. Det var precis lika osäkert och nyckfullt som för två år sedan. Det var som om Ladakh inte hade något behov av Internet för sin salighet.

Vi blev tolv till middagen till kvällen – rena festbanketten. Utom en fransk dam från Bretagne ankom ett ungt österrikiskt par och sedan en mycket trevlig holländska med sin son och ännu en fransk dam med sin son. Feststämningen kunde inte bli bättre vid middagen. Vi beslöt att nästa dag inleda vår ”baby trek” till Themisgam via Likir till Lamayuru och Alchi på tillbakavägen under en vecka, och österrikarna hängde på. Vi blev alltså sju personer som det gällde att organisera och se till att hade det bekvämt under vandringen. Francesco och Silvia hade gett upp hoppet om att få sitt förlorade bagage till Leh – de hade förlorat allt utom sitt handbagage i Delhi, det hade nu kommit till rätta i Delhi (efter 7500 rupier i omkostnader), där hade de hela sin trekkingutrustning, men nu lät de alltsammans vara kvar i Delhi. Francesco sov illa och hade våldsamt huvudvärk i bakhuvudet, och österrikarna var helt gröna och nyanlända. Det var bara att hoppas att allt skulle gå bra.

(I nästa nummer : *Invasionen i Likir.*)

Länstolsresan, del 20 : Bodhgayas välsignelser och förbannelser.

Även bussresan från Patna till Bodhgaya bjöd på sin obligatoriska Bihardramatik, då en av broarna på vägen hade kollapsat. Vi måste stiga av bussen, ta oss över en smal provisorisk gångbro och ta plats i en annan buss på andra sidan: standard Indienprocedur. Sålunda kom man dock fram till Bodhgaya efter 10 mil och fyra och en halv timme.

Jag hade inte varit här på åtta år och hade mest vågat trotsa det vilda och stökiga Bihar av nyfikenhet för att se hur Bodhgaya hade förändrats. Jag hade hört talas om den mycket omfattande expansionen och fruktade samma chock som jag mötts av i Gangtok. Mest av allt fruktade jag dock att jag skulle få anledning att ångra mardrömsresan hit med 28 timmars försening och lik på vägen och att jag inte stannat kvar i Darjeeling i stället för att senare ta en enklare tågresa direkt från Siliguri till Delhi.

Så blev dock inte fallet. Bodhgaya hade inte förändrats störande mycket. Visst hade många nya byggnader smällts upp, hotell hade vuxit fram från ingenstans som svampar efter regn, en bro hade byggts över floden, trafiken hade ökat tusen procent, och vad som hade varit en mycket stillsam oas hade blivit ett blomstrande turistcentrum; men ändå fanns det gamla Bodhgaya kvar. Min cykelrickshawförare försökte sätta av mig vid vartenda hotell på vägen, men jag insisterade mig fram till den gamla burmesiska missionen, som, visade det sig, hade smällt upp tre nya byggnader. Gästrummen hade nu varmvatten och dusch och erbjöd både madrass och filter. Jag omhändertogs mer än väl och kunde genast känna mig hemma. Stämningen var den bästa tänkbara och helt oförändrad. Dock var mina gamla vänner bröderna Shahabuddin, som varit med om att utveckla Bodhgaya, borta. Jag skulle sakna dem, om dock stället erbjöd hur mycket intressanta och hjälpsamma människor som helst.

Och vem stötte jag inte ihop med då mitt på gatan om inte den ena av bröderna själv? Alltså stämde det inte alls att de gett sig iväg. Detta är problemet med hinduerna: man kan aldrig lita på deras information, då de snarare låter fantasin, önsketänkandet och känslorna styra vad de säger och vad som helst utom fakta. De menar ingenting ont, men sanning tycks för dem vara ett fullständigt ovidkommande begrepp. Han bjöd mig genast hjärtligt på te, och det var i sanning ett strålande återseende efter åtta år. Jag skulle få träffa hans bror på kvällen.

Även Internet fungerade förträffligt i Bodhgaya, allt var idealiskt i detta lilla anrika samhälle, och i gryningen gick jag upp till den stora stupan Mahabodhi med Bo-trädet, under vilket Buddha hade sin stora förklaring, den heligaste platsen i världen för alla buddhister. Hela området präglas av den djupaste andakt, och det är gränslöst rörande att ta del av denna underbara parkmiljö med alla dess stupor och skulpturer där alla människor vandrar omkring barfota (inga skodon är tillåtna och bötläggs med 100 rupier) under djup vördnad för platsens helighet, de flesta under djup andakt eller bön och många under utförandet av prostreringar. Det är som en blandning av Jokhang i Lhasa och Benares, ty även många hinduer vallfärdar hit, och staden är hindudominerad. Hela området med dess väldiga park är lika sorgfälligt och noggrant omskött och välvårdat som Taj Mahal, om dock den stora stupan här är 800 år äldre från 800-talet, då buddhismen hade sin storhetstid i Indien under uppförandet av talrika monument, som sedan ödelades under den muslimska Mogulinvasionen. Mahabodhi-stupan är en av de få som överlevt. Dock är för mig centralpunkten i denna fantastiska park inte stupan utan den stora kvadratiske fiskdammen, i vars mitt Buddha sitter och mediterar i en utsökt skulpturversion. Dammen, som jag tidigare alltid funnit grön av alger och slam, var nu en

levande fiskdamm med talrika fiskar som gäster fick mata. Den stora dammen med den ensamme unge Buddha i mitten i djup meditation är en utsökt konstnärlig skapelse och höjer stämningen för hela området då den är dess mest välfunna och utsökta manifestation.

Det mest fantastiska med hela Bodhgaya är dock något helt annat. Hela Asien möts här. Man finner överallt en enastående interasiatisk samverkan. Man ser pilgrimer från Indien, Tibet, Sikkim, Nepal, Bhutan, Burma, Thailand, Vietnam, Laos, Kambodja, Malaysia, Kina, Taiwan, Japan och andra asiatiska länder, och alla dessa länder representeras av sina egna tempel i sitt eget lands typiska byggnadsstil. De vackraste templen är tveklöst de båda tibetanska, medan det thailändska, burmesiska och bhutanska kommer på god andra plats. Det kinesiska och taiwanesiska står sida vid sida, medan den stora Buddhastatyn, som dominerar hela området, är japansk och endast 15 år gammal. Man finner naturligtvis även ett påfallande antal européer och västerlänningar, nästan enbart sökare och studerande eller meditationsidkare – absolut inga turister. Turisterna här är nästan enbart hinduer.

Den stora sandiga lerbacken upp förbi stupaområdet hade gjorts om till en väl utformad terrassgång, som utgjorde samhällets centralplats. För åtta år sedan hade det varit den enda gatan medan det nu fanns talrika nya gator och gränder. Då hade turismen varit noll medan de flesta hinduer varit de kastlösa, som brukat sitta i massor utanför ingången till Mahabodhi som tiggare utan att tigga. De var fortfarande kvar, mest kvinnor, men de var nu hänvisade till ett ställe ett stycke ifrån. Deras tröstlösa fattigmassa dominerade dock inte längre detta centrum, utan i stället dominerade det glittrande hindugeschäftet – affärsruljangsen, som då varit noll, var nu på febrilaste högvarv, och endast dess förskräckliga schlageroväsen (med slirande kasettbandsmusik) störde Bodhgayas egentliga stämning. Bodhgaya och hullabaloo-oväsen gick bara inte ihop, lika litet som det gjorde det i Kausani eller Dharamsala.

Och trots Bodhgayas underbarhet i övrigt var det dit jag fick bråttom att komma iväg. Jag ville tillbringa mina sista dagar i Indien bland bergen. Det var inte hettan eller stöket i Bihar som fick mig att omedelbart första morgonen längta bort, utan det var bergen som drog mig tillbaka. De ordnade det på den burmesiska missionen. Inte bara fick jag fri tillgång till dusch och varmvatten och fläkt på rummet, utan dessutom fick jag tågbiljett samma dag jag ville avresa.

Emellertid bjöd Bodhgaya på en sista överraskning av ett högst oväntat slag. En man i medelåldern kallade mig till sig i min vän Shahabuddins kontor, som själv var borta just då, och då jag ville veta vad han ville mig såg jag ingen anledning att ignorera honom. Han presenterade en liten pojke för mig, högst åtta år. ”Tycker du om honom? Älskar du honom?” frågade den vidrige mannen, varpå all kommunikation mellan oss blev omöjlig. Jag drog mig tillbaka utan att säga ett ord mera. En pedofilkopplare! Mitt i Bodhgaya! Mitt inför världsbuddhismens heligaste ställe! Och det gjorde inte alls saken bättre att mannen var muslim. Men det värsta av allt var, att när jag drog mig tillbaka skrattade han åt mig. Det var kanske den vidrigaste upplevelse jag någonsin haft i Indien. Det gav en outplånligt bitter eftersmak som kanske skulle avhålla mig från att någonsin sätta min fot i Bodhgaya mera. Ett resultat av den kommersiella massturismen? Kanske, men den mannen borde verkligen rent instinktivt ha förstått bättre än att erbjuda sin tjänst åt en sådan som jag. Visserligen är Bihar den mest eftersatta provinsen i Indien med dess högsta analfabetism, men denne man var utbildad, hade egen butik, var god vän med bröderna Shahabuddin (som också var muslimer) och var i sin bästa ålder. Han var inte dum eller eftersatt. Han var bara fullkomligt vidrig.

Efter detta skildes jag från Bodhgaya. Bussen gick, och jag fick inte träffa mina kära vänner David och Corenza från Kent mer till min stora bedrövelse. Bussfärden in till Gaya (16 km) tog nästan en timme, och väl framme måste man byta till rickshaw för att komma

fram till stationen. Denna nåddes, och man kunde se fram emot att få komma bort från Bihar i fullkomlig säkerhet.

(I nästa nummer : *Tibetansk cirkus.*)

Fritänkaren och framtiden

Utvecklingen går mot att allt fler tidskrifter läggs ner eller övergår till att bli enbart webbtidskrifter. Nedläggningen av den anrika *Bonniers Litterära Magasin* var en SOS-varningssignal och något av en Titanics undergång. Även bokförlagen fortsätter att skära ner, och antalet debutanter och icke refuserade författare har sjunkit från 2 procent för några år sedan till 4 promille idag. Samtidigt fortsätter Internet att expandera, utvecklas och befästa sig som världens mest outhärliga tillgång i sin egenskap av dess enda universella universitet.

Fritänkaren kommer att fortsätta som vanligt vad som än händer. Den är garderad genom att vara både papperstidning och webb-tidskrift, det senare till och med både i html- och i pdf-format. Den kommer att fortsätta hålla sin egen stil utan bilder och åbakiga åthävor i form av skrikig lay-out och snarare förbli så enkel och grundläggande som möjligt, ungefär som en slät frack utan ordnar. Dess närmaste föregångsexempel är väl den anrika *The Times* i England, som i det längsta berömde sig av att vara en helt bildfri tidning, samt *Tibetan Review*, Tibets viktigaste tidskriftsorgan, som också håller sig strikt till saken i en slät stil utan yttre bjäfs.

Om prenumeranter tycker att de kan klara sig med webb-upplagan och därför avstår från papperstidningen har vi full förståelse för detta men vore vi tacksamma om de i så fall kunde meddela det. Prenumeranter som aldrig hör av sig och ej heller erlägger någon ny avgift trots påminnelser har vi inget annat val än att avföra ur rullorna. Hur få prenumeranter vi än har kvar kommer dock Fritänkaren att fortsätta tjäna dem som papperstidning så länge den lever.

Med hjärtligaste önsknings till alla våra läsare om det bästa tänkbara år 2006

och de angenämaste tänkbara julhelger framöver

tackar *Fritänkaren* för i år.

Göteborg den 3 december 2005.

www.fritenkaren.se